

ITALIJA

BAZILIKATOS stebuklas: Kristus sustojo ten, Maratėje

Bazilikata (*Basilicata*) – šis pavadinimas nesusijęs nei su bažnyčiomis, nei su kvapniais prieskoniniais bazilikais. Tai – vienas didžiausių pagal plotą Italijos regionų, bet turizmo sektoriui mažiausiai patrauklus, nes dar visai neseniai buvo menkiausiai ekonomiškai išsivystęs. Bet, matyt, neveltui teigiama: kas buvo niekas – taps viskuo. Taip harmoningai pasaulį surėdė Kristus. Galbūt kaltas būtent jis, kad pandemijos metu, kai pasaulis aptvertas nematomomis sienomis, minibusas su aštuoniais įvairiausių pasaulio šalių reporteriais išjudėjo iš Romos į Bazilikatą

Teksto autoriai JURGA JURKEVIČIENĖ, PAULIUS JURKEVIČIUS

Nuotraukos Jurgos ir Pauliaus Jurkevičių

22 metrų aukščio fluorescencinių spalvų prožektoriais iliuminuotas Kristus – ne joks mitas. Jis – vienas aukščiausių pasaulyje, šviečia iš tolo Italijos Bazilikatos regiono pajūrio kurorte Maratėje (*Maratea*). Išėlęs į viršūnę, tarsi laimindamas tuos, kurie pasiekė šį Dievo užmirštą kampelį. Nuo aukščiausios Bazilikatos viršukalnės *San Biaggio* Kristus žvelgia į Polikastro (*Policastro*) įlanką Tirėnų jūroje, sukdamasis apie save jau penkiasdešimt metų. Ir jei kas nors iš mūsų žinojome apie Kristaus, kuris sustojo Ebolyje (*Eboli*), egzistavimą – nes būtent toks Bazilikatos rašytojo Carlo Levi

romano pavadinimas – tai tik tiek ir žinojome apie vieną paslaptį, unikalia gamta, unikalia uoliena ir garsiais žmonėmis bei vietos gastronomija ypatingą Apeninų „bato“ lopinėlių Italijos pietuose.

Kartais likimas ima ir iškrečia malonų pokštą. O jei pokštas – dovana, o dovana – kelionė, kuri kažkaip susidėlioja tuo metu, kai pasaulis įkalintas. Kai apribojimai trikdo psichologinį komfortą ir laisvės pojūtį gerus pusę metų, kai visi tampame zombiais su kaukėmis, kai norisi sprukti bet kur. Tada kelionė atrodo lyg stebuklą pasaka. Jei kas nors kelionę mums, Lietuvos reporteriams Italijoje, į vienintelį dar nepažintą Italijos regioną Bazilikatą būtų pasiūlęs prieš metus, sakytume: vargu, ar plataus spektro maršrutui turime laiko.

Bet būtent čia ir slėpė likimo siurprizas. O gal tiesiog ant mūsų statistikos aptemdytų galvų nusileido Kristaus delnas... Priversdamas nurausti iš gėdos už aroganciją. Ir pakėlus galvą į 22 metrų aukščio Išganytoją padėkoti jam už atgimimą.

Su vos keliais kolegomis, Užsienio spaudos asociacijos žurnalistais – *invitati speciali in Italia* (liet. spec. korespondentais Italijoje), pasiryžtame į vos per kelias dienas suplanuotą keturių dienų kelionę. Minibusu iš Romos keliauja patys drąsiausi, atkakliausi. Ne vien todėl, kad karantinas. Kelionė – pakankamai ilga.

Dvidešimties vietų *busas* – pustūštis, jame esame vos keliose kartu su Ispanijos, Olandijos, Vokietijos, Venesue-

los ir Italijos žurnalistais, dirbančiais Romoje daugiau mažiau ketvirtį amžiaus. Iš Romos į Bazilikatą *busas* lėks greitkelio daugiau nei penkias valandas. Mums, dviem lietuviams, gerai pažįstama kryptimi.

Iš *Grande Racordo Anulare* – Romą juosiančio Didžiojo žiedinio kelio – kasmet birželį ir rugsėjį išsukame Neapolio kryptimi, po gerų trijų valandų prašokame Partenopės (*Partenopea*) didmiestį, pamuojodami juodam Vezuvijaus ugnikalnio krateriui, kertame Apeninų nugarkaulį tuneliu ir jau išlendame iš jo nė nepastebėdami, kaip pasikeitė peizažas – kalnų uoliena tiesiog raudonuoja keista smiltimi. Skriedami greitkelio į Kalabriją pusiaukelėje užmesdavome akį į rodyklę – *Eboli*. Ką tai reiškia? Ir dar vienas nusileidimas serpantinu – *Lago Negro* (liet. Juodasis ežeras).

Būtent šį posūkį pačiame pandemijos įkarštyje lėtai rėžia Užsienio spaudos asociacijos žurnalistų *busas* – mes sukame į Bazilikatą.

Iš Romos lydintis gidas Giovanni užtikrina, kad mūsų penkių valandų kelionė gal kiek sutrumpės, juk kelyje eisimo beveik nėra. Mes esame tarsi pandemijos dezertirai, nebijantys keliauti. Vis dėlto laikomės saugumo priemonių, *buse* dėvime kaukes. Vos išsukame iš Romos, gidas jau piešia vieną architektūros prasmę unikalių Bazilikatos miestą. Netrukus pasieksime Materą (*Matera*) ir praleisime čia naktį. Nakvosime unikaliame viešbutyje

„Palazzo Viceconte“ ir gidas yra beveik tikras, kad tai, ką patirsime, dar savo gyvenime nesame patyrę. Mes nakvosime privačioje paveikslų galerijoje, su veik Ermitažo menėse įrengtomis stacomis, mirksime akmens voniose, gyvensime jaukiose erdvėse, įrėmintose auksinių veidrodžių ir Renesanso tapytojų paveikslų. Miegosime po epochiniais baldakimais. Bet ir to dar nebus gana.

Pro kiekvieną savo menės langą matysime naktį žiburiuojantį akmens miestą. Ir tai bus nepakartojamas spektaklis, vertas milijono.

Giovanni neleidžia ilgai pasinerti į vaizduotės svajas, mat dar nepasiekę Bazilikatos sostinės, privalome viską sužinoti apie šį miestą nuo paleolito epochos. Oho... Mūsų kolegos puikiai informuoti apie miesto gimimo istoriją, kodėl, kokia priežastis buvo susiformuoti tokioms keistoms uoloms, kuriose slėpdavosi kartu su savo gyvuliais keliautojai, piemenys, vėliau susikūrė šventyklos su kriptomis, laiptų aikštelėmis.

Šiandien miestas žaižaruoja lyg išblizginta karuselė, o dar visai neseniai jis stovėjo tikrąja žodžio prasme ant bedugnės ribos. Materos miesto išgelbėjimo iš makabriško japono architekto plano istorija net žurnalistus sukrečia. Dar visai neseniai Italijos valstybei miestas buvo tik didelis galvos skausmas – kaip restauruoti kapines primenančius drėgme įsismelkusius akmeninius pastatus, jų rūsius su šimtmečius skaičiuojančiomis šventyklomis, pilnomis telkšančio vandens, pelėsių? Ar sugrižtų kada nors milžiniškos investicijos? Vis dėlto japonų architekto planui nuskandinti miestą lyg į didelį akvariumą, tarsi Atlantidą, ir tokiu būdu turizmo sektoriui uždirbti pinigų, laimė, liko tik projektu.

Iš mūsų gido, Materos senbuvio, veido išraiškos suprantame: Giovanni ir jo šeima išgyveno mirštančio miesto dramą. Jis įsitikinęs, kad miestą išgelbėjo tik Kristaus ranka.

Dangus – jau tirštai juodas, į Bazilikatos sostinės akmeninį centrą įsukame visiškai sutemus. Esame smarkiai pavargę, svajojame tik apie vakarienę ir minkštą lovą viešbutyje.

Busas išlaipina prie žurnalistų vakarienei pasiruošusio restorano „Abbondanza lucana“. Į milžiniškus akmens luitus, itin jaukiai apšviestus, įžengiame lyg į akmens muziejų. Uloje meistriškai įkomponuotas modernus interjeras – veidrodžiai, paveikslai auksiniais rėmais, vienas nuo kito saugiu atstumu atskirti staliukai. Giovanni atkreipia dėmesį, jog Materos akmuo išoriškai panašus į gelsvą Apulijos Lečės (*Lecce*) miesto kalkakmenį – jūrinės kilmės. Galbūt todėl jo atspalvis – unikalus. Tačiau, kita vertus, norint apšiltinti tokioje uoloje įsikūrusį interjerą, kad jame neliktų drėgmės, reikalinga sudėtinga ir itin brangi įranga.

Bet labiau nei įranga mūsų akį ir gomurį apsvaigina Bazilikatos virtuvės aromatai. Kiek šios kelionės metu lankysime restoranų, patiekalų pateikimo pietums ir vakarienei modelis bus vis toks pat. Bazilikatos regiono tradicijas atspindintis *antipasto* (liet. užkandis) bus mums šiek tiek neįprastas: lėkštėje – net keturi penki pagal sudėtingas receptūras pagaminti šalti ir šilti patiekalai.

Viename prabangiausių Materos restoranų mes susipažįstame su nauju ir šiuo metu itin madingu *cucina povera* (liet. varguolių virtuvė) valgiaraščiu. Materos centro restorane „Abbondanza lucana“ „varguolių virtuvei“ suteiktas „Michelin“ restoranų stilingumas. Ragaujame ir miestas atsiskleidžia visai kita, nei anksčiau įsivaizdavome, šviesa – prabangaus, gyvo, elegantiško miesto šviesa.

Penkių tipų *antipasti* – tai burnoje tirpstanti *ricotta* (liet. varškė) su figų džemu, užkepėlė, gaminama keramikos inde (Bazilikata garsėja savo keramika, todėl užkepėlės ypatingai tirpsta burnoje), bulvių piurė su dešrele *pezzente*, užkepėlė su ropių šaknies kremu, speltos ir perlinių kruopų salotos su moliūgų kremu ir baravykais, kaštainių ir pupelių salotos su kopūsto lapais – *crapciata*.

Mus, atstovaujančius kultūrai per gastronomiją, šie deriniai tiesiog apstulbina. Niekada anksčiau nepatirti skoniai puikiai dera prie vietos raudonojo *Aglianico* vyno. Bazilikatos atradimas – skrudintas džiovintas pipiras, išoriškai primenantis pikantiškąjį *peperoncino*, tačiau neaštrus, beveik saldus. Teiraujamės, kaip raudonas rago formos pipiras tampa toks traškus ir tuo pat metu lieka sultingas?

Kviečiame iš virtuvės restorano šefą, kuris žurnalistams paaiškina, jog išdžiovintas rago formos pipiras atšaldomas šaldiklyje ir dedamas į smarkiai įkaitintą tyrą alyvuogių aliejų. Vėliau kituose patiekaluose jau paskrudintą *peperone crusco* ragausime įdarytą arba smulkiai sutrupintą ant pastos.

Nors pandemijos metu restoranams draudžiama ant stalo patiekti tyrą alyvuogių aliejų, bet prašome šefą duoti paragauti šio sezono *novello*. Juk Bazilikatos peizažas – tvarkingos alyvmedžių giraitės. Šefas patvirtina, jog visi patiekalai iš tikrųjų buvo gaminti su ką tik išspaustu Bazilikatos alyvuogių aliejumi. Jaučiame aliejų patiekaluose, jis tuo pat metu ir švelnus, ir pikantiškas. Tai dar vienas mūsų kelionės atradimas, nes paaiškėja, jog alyvuogės rūšis mums negirdėta, tai – *majanica*, būdinga Bazilikatos regionui. Šios rūšies alyvmedžius sustosime patyrinėti kitą dieną, ilgos kelionės į Stiljano (*Stigliano*) miestą metu.

Į Stiljano miestą keliausime pamatyti dar vieno unikalios reiškinio, apie kurį mums sufleruoja po daugybės užkandžių atkeliaujantys *cavatelli* (liet. maži sraigteliai) – makaronų patiekalas. Giovanni lyg koks gastronomijos ekspertas mums pasakoja apie Bazilikatos *grano* (liet. grūdines kultūras), iš kurių gimsta duonos ir pastos patiekalai, apie jų gaminimui naudojamus miltus, kurie iš tikrųjų yra ne organizmui kenksmingi miltai, o rupi *semola*.

Ragaujame pastą ir stebimės: padažas – tai joks ne padažas. Sraigteliai pagardinti žalios spalvos smulkintais riešutais, kurie primena Sicilijos Brontės pistacijas,

garsias visame pasaulyje. Kas gi nežino žalių ledų *con pistacchio di Bronte* (liet. su Brontės pistacijomis)! Bet šios pistacijos, pasirodo, atkeliavusios ne iš Sicilijos, o iš vos 4000 gyventojų turinčio Bazilikatos miestelio Stiljano papėdės. Čia driekiasi kur kas aromatingesni nei Sicilijos pistacijų plantacijos. Paties miestelio istorija – nė kiek ne mažiau dramatiška nei Materos.

Koks turistas keliautų į Dievo užmirštą kampą su bjauriais daugiabučiais nutriušusiais fasadais? Bet ir ši miestą palytėjo Kristaus ranka. Šiek tiek Stiljano gyventojai dėkingi ir pandemijai, nes būtent ji sugrąžino daugybę jaunimo, išvykusio užsidirbti į Šiaurės Italijos didmiesčius – Romą, Milaną, Turiną, Neapolį. Miesto valdžia sugrįžusiems suteikė galimybę atnaujinti miestą kaip *grande muraglia*, tai reiškia, ištapyti fasadus patraukliais siužetais. Jauna menininkė Letizia mums pasakoja apie vieną išpūdingiausių siužetų ant daugiabučio sienos: jauna mergina ranka remiasi į jos laisvę varžančias lubas, jai trūksta erdvės, šalia – jau sukrautas išvykti lagaminas. Kūrinys puikiai įprasmina Pietų Italijos emigruojančio jaunimo svajones.

Esame girdėję apie šeštojo dešimtmečio Italijos rašytojo Carlo Levi romaną „Kristus sustojo Ebolyje“ („Cristo si è fermato a Eboli“). Autorius – revoliucionierius, ištremtas Italijos fašizmo diktatoriaus Benito Mussolini į pasaulio kraštą pokario metais. Išsiųstas ten, iš kur negalima pabėgti. Lankydamiesi Carlo Levi tremties mieste Aliane (*Aliano*) lyg į stebuklą žvelgiame į milžiniškus smengančio kalkakmenio kanjonus ir tarp jų tarsi ant Kristaus delno isikūrusį miestuką su unikalia akmens ir plytų architektūra. Ji saugo Pinakoteką su rašytojo gyvenimo istorija.

Būtent šiame mieste ragaujame dar keistesnių „Taverna di contadina Sisina“ vietos šefės patiekalų. „Varguolių virtuvės“ patiekalai – jau be rafinuoto atspalvio, tačiau dvelkia namų šiluma, šeimos tradicijomis. Atpažįstame dar keletą anksčiau nejaustų skonių: kaštainiai. Pasirodo, jie – vienas svarbiausių Bazilikatos virtuvės ingredientų. Jie – pastos padaže, užkepėlėse, leduose, kremuose.

Kaštainių plantacijomis žavimės kalnų miestelyje Trekinoje (*Trecchina*), garsėjančiame baroko stiliaus kilmingųjų namais su išpūdingomis medžio durimis, metalo rankenomis. Apie nuostabius pasivaikščiojimus kalnuose mums pasakoja vietos gidas Antonio. Viršukalnėje įrengtos *giostre* (liet. pramogų parkas) su rusiškais kalneliais ir kitokiais adrenalina skatinančiais malonumais. Antonio sako, kad ne visi vietiniai pritarė šiam savivaldybės sprendimui šalia šventyklos įrengti karuseles, tačiau turistams reikalingi įvairiausi malonumai. Jais po puikių pietų kalnų restoranėlyje smaginamės ir mes.

Susitikimui su milžinišku Maratėjos Kristumi psichologiškai ruošiamės visą dieną. Bet vaizdas naktį, kai Kararos marmuro Kristus apšviestas fluorescencine šviesa, sunkiais žodžiais apibūdinamas. Liečiame Florencijos skulptoriaus Bruno Inocenti kūrinių ranka, einame aplink, pakėlus akis į viršų svaigsta galva.

Kristaus buvimą jaučiame visą naktį nuostabiame šeštojo dešimtmečio stiliaus viešbutyje „Grand Hotel Pianeta Maratea“ – septynių aukštų uoloje suformuotoje struktūroje.

Būtent ši viešbutis su kvapą gniaužiančiais panoraminiais vaizdais iš prabangių terasų į Tirėnų jūros paplūdi-

Pistacijos

Kaštainiai

mius ir Polikastro įlanką bei uolas su pasivaikščiojimui takais ir jūros gėrybių restoranėliais pakrantėje, kurių viename mėgaujamės nuostabiausiu kada nors ragautu kalmaru, aštuonkojų salotomis ir įvairiausiais pastos formatais, dievina Italijos ir užsienio išsimylėjėliai. Dieviname ir mes, nes po sunkaus pandemijos periodo, tarsi palytėti paties Kristaus ranka, pagaliau jaučiamės vyru ir moterimi.

Čia, Maratėje, tiesiog po Kristaus ranka milijonams tokių kaip mes įvyksta santuokos sakramento stebuklas. Ar gali būti tobulesnė vieta pasaulyje pasižadėjimui būti kartu ir džiaugsme, ir nelaimėje?..

Pasižadėjimui gerbti ir mylėti, kol Visagalis leis.

Ir tikėti stebuklais. Juk Kristus sustojo Bazilikatoje.

